

Fatih Sultan Mehmed'in Eyüp Sultan Külliyesi Vakfiyesi

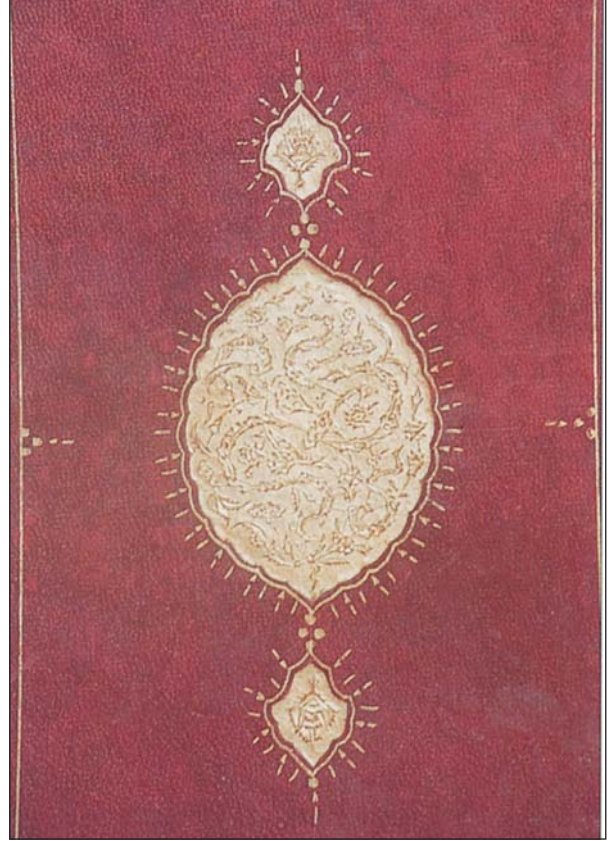

Sadi Bayram

Sadi BAYRAM
Vakıflar Genel Müdürlüğü
(Uzman)

Resim 1. Fatih Sultan Mehmed'in Eyüp Sultan Vakfiyesinin Cildinin Miklemi ile birlikte komple görünüşü

Resim 2. Eyüp Sultan Vakfiyesinin cildi

Kültür tarihimize baktığımız zaman İstanbul'un önemli bir yeri olduğunu görüyoruz. Öncelikle Hz. Muhammed, hepimizin bildiği hadisinde şöyle diyor:

"*Letüftahannel Konstantiniyyetü feleni'mel emîr-u emiruhâ ve le-*

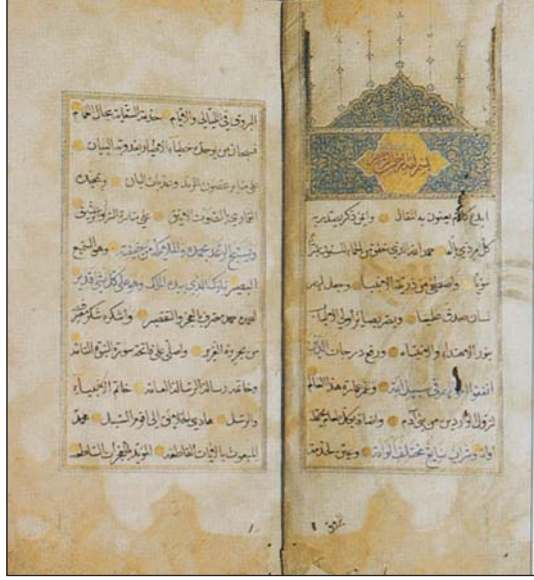
ni'mel ceşu zalikel ceys- İstanbul elbet feth olunacak. Onu feth eden emir ne güzel emir ve onu feth eden asker ne güzel askerdir."

Bu övgüye mazhar olabilmek için İstanbul'a doğru yola çıkan birçok müslüman, ya o yolda ebediye intikal

EYÜP SULTAN
SEMPOZYUMU

Resim 3. Eyüp Sultan Vakfiyesinin 2a Varağında kullanılan Sultan Ahmed'in Tuğrası

Resim 4. Vakfiyesinin 2b-3a Varağı

Resim 5. Vakfiyesinin 3b-4a Varağı

EYÜP SULTAN SEMPOZYUMU

etti veya şehitlik mertebesine ulaştı. İşte bunlardan en önemlisi ve en şöhretlisi Hz. Muhammed'in Sancaktarı

Hız. Halid Eba Eyyüb'ül Ensari!...

Fatih Sultan Mehmed, İstanbul'u feth ettikten sonra, Akşemseddin tarafından bulunan Hz. Halid Eba Eyyüb-il Ensari'nin mezarı, Fatih Sultan Mehmed'in emri ile Türbe'ye dönüştürülmüş, bu kutsal mekanın yanına, bir de külliye yaptırılmıştır.

İnsan sevgisi, eşitlik ve insan haklarının öncüsü olan Fatih Sultan Mehmed Han'ın; Allah rızası, hayır-hase-nat duygusu ile birlikte, bu ulvi din büyüğü vesilesiyle inşa ettirdiği bu külliyenin mutlaka bir vakfiyesi mevcuttu. Fatih Sultan Mehmed'in Aya-sofya Vakfiyesi'nde Eyüp Sultan Külliyesi Vakfı'ndan söz etmediğine göre, vakıf ruhunu ve amacını tam anlamıyla kalbinde meczeden Fatih Sultan Mehmed'in, Eyüp Sultan Külliyesi için müstakil bir vakfiyesi elbette vardı.

1591 senesinde, bu vakfiyenin za-yı olduğu zannedilmektedir. Her halde bu yönden, vakfiyenin yeniden yazımı icab etmiş ve aşağıda incelediğimiz 1591 tarihli Vakfiye ortaya çıkmış olup, vakıf olarak da Sultan Murad-ı Sâni oğlu İstanbul Fatih Sultan Mehmed'den vakıf olarak bahsedilmekte, o tarihteki Padişah olan Sultan III. Murad'dan söz edilmemektedir. Vakfiyenin tarihi ise, 999 Zilkâdesi Evahiri'nde/Eylül (9) başları, 1591 M.

Ayrıca Sultan I. Ahmed zamanında Evâil-i Rebiülâhir 1020 H./ (2) Mayıs başları 1611 tarihinde ise, Eyüp'de bir kasap dükkanı ile İstanbul-Hacı Ferhad Mahallesi'nde evmahzen değiştirilmesiyle ilgili bir hüccet vardır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Tescil Daire Başkanlığı Arşivi'nde bulunan, K.18 numara ile muhafaza edilen, Fatih Sultan Mehmed'in Eyüp Sultan Vakfiyesi Arapça'dır.

290x168 mm. Ebadında, bordo renkli ciltli, sürme altın yaldızlı gofre şemseli olan eserin her sayfasında 196x100 mm. Ebadında mavi, yaldız

kırmızı, mavi renkli çizgilerden yapılmış cetvel içinde her sayfada 11 satır bulunmaktadır. İlk sayfada Sultan Ahmed'in enine tam sayfa renkli tuğrası bulunmaktadır. Sarı yıldız taklidi kullanılmıştır. Ayrıca tuğranın el muzaffer kısmında mavi-sarı bitkisel çiçeklerle tezvin edilmiştir.

Zahriye sayfasında, tezhipli alan 101x100 mm'lik bir alan kaplar. Lacivertimsi mavi renkli ana şema, 35x100 mm'lik dikdörtgen üzerinde, akroter diyebileceğimiz alanlık yüksekliği 29 mm'dir. Üzerinde 5 tığ bulunmaktadır. Metinde önemli yerler kırmızı, mavi veya yıldızla yazılmıştır. 25 varak olan eser, 45. sayfada sona erer, 46-47. sayfalarda tasdik vardır. 48 ve 49. sayfalarda ise hüccet bulunmaktadır.

Vakfiyede belirtilen külliye- de bir cami, bir medrese, bir imaret yer almakta, bunların sonsuza kadar idâmesi için de, muhtelif gelir getirici akarlar yer almaktadır. Bunlar;

A-RUMELİ

a. Eyüp Kazası

1. Eyüp'te rahmetli Zal Mahmut Paşa Camii yanında dört tarafı yol olan birbirine bitişik debbağ dükkanları önünde, iki katlı 5 hücre (oda).

2. Eyüp'te, Şem'acı dükkânı ve Ferruh Kethüdâ Vakfı ile deniz ile çevrili 10 adet debbağ dükkânı.

3. Rahmetli Medmed Paşa Vakfı önünde Harem Mer'ası, kabristan, meydanlık, umumi yol ile çevrili 20 dükkânın tamamı.

4. Şevkiyat Mahzeni, Hz. Şeyh Kabristanı ve Salhane denilen dükkânlar ile adı geçen va-

Resim 6. Vakfiyenin 4b-5a Varakları

Resim 7. Vakfiyenin 5b-6a Varakları

Resim 8. Vakfiyenin 6b-7a Varakları

kıf ile birbirine bitişik 5 ev.

5. Deniz tarafında ve etrafı deniz, meydan ve Kasap Balaban Mahallesi ile mahdud Salhane denilen dükkân-

Resim 9. Vakfiyenin 7b-8a Varağı

Resim 10. Vakfiyenin 8b-9a Varağı

Resim 11. Vakfiyenin 9b-10a Varağı

yolda belirtilen birbirine bitişik 6 ev.

8. İmâret yanında bulunan Muallim-i Sultanî'nin dar'üttalimi, imâret ve iki tarafı yolla mahdut, birbirine bitişik 4 dükkânın tamamı.

10. Ekmekçi fırını.

11. Eski Hamam.

12. Atık Çifte Hamam (Kadın ve erkeklere mahsus).

13. Yeni Hamam.

14. Kelleci dükkânı.

15. Çarşıda iki dükkân.

16. Cami yanında aşçı dükkânı.

17. Molla Çelebi, Molla Kutbidin ve Ali Çelebi Vakıfları ve yol ile çevrili dükkânlar.

18. Piyade Mahmud, Taşçı Ahmed, Taşçı Keşkek mülkleri ve yol ile çevrili dükkânlar.

19. Fatih Camii yanında, Süleyman Çelebi bostanı, deniz kabristan ve yol ile çevrili bostanın tamamı.

20. Muallim-i Sultânî'ye ait şem'acı dükkânı yanında Zal Paşa mezarı, Ahmet Bey mülkü, kabristan ve yol ile belirlenen bostanın tamamı. 21. Yâvedud yanında Seyfi Efendi bostanı, yol kabristan ile çevrili bostanın tamamı.

22. Eyüp kasabası arazisinin hepsi, yani, İstanbul Kale Kapılarında Eğri Kapı'dan başlayıp, batıya doğru giden yol yanındaki Morali Kafir Nasrani Kuyusu'ndan Otakçıbaşı Mescidi yanındaki Ali Paşa Çeşmesi'ne, oradan devala Ahmet Paşa Mer'ası yanında Subaşı Süleyman Mescidi önündeki çeşmeye, oradan Suterazisi denilen mahalle, oradan Ahmed Paşa Sarayı'na, oradan Topçubaşı ahırından geçerek mezkur Topçubaşı Mescidi'ne, oradan mezkur cihete doğrularak, Kanlıkavak denilen mahalle, oradan güneye meylederek Hayreddin Paşa Çiftliğine giden yol yanındaki su terazisine, Kadı Mahâüddin'in oğlunun Hz. Eba Eyyüb-el Ensari Camii vakfı için hükmeylediği mezralar yanındaki Okçuzâde Def-

ların tamamı.

6. Sevkiyat Mahzenleri yanında, bir tarafı deniz, bir tarafı Muallim-i Hakâni Mahzeni, vakıf bostanlar ile mahdut, birbirine bitişik 4 ev.

7. Mutfak önünde ekmekçi fırını, Hibe Hoca Vakfı, mezkur vakıf ile

terdar Efendi mer'asına, oradan Müderris Köyü'ne giden yola, Hayreddin Paşa Çiftliği namıyla maaruf mezra önündeki havuz yanından bağlar tarafındaki Kemer Köprüsü'nün başına, oradan batı istikametinden kuzeye meylederek Yerlika-ya'ya, oradan Ordu yoluna, Çukurçeşme denilen mevziye, Pir Çelebi mezrasından Kemer Köprü'ye, oradan Sekban Kara Ali Değirme'nine, oradan Ali-bey Köyü'nün üstünden geçen Taşlıburun denilen yola, oradan meşhur Despite Köprü-sü'ne oradan deniz kenarını ta-kiben merhum Ali Paşa Kethü-dası Ferruh'un kiremithanesi yanından geçerek hududun ev-veli olan Eğri Kapı'ya birleşir.

b. Edirne Kazası:

1. İshak Fakih karyesinin ta-mamı.
2. Aynı yerde Nasırlı Köyü.
3. Ergene Kazası muzafatın-dan Tilmiş arazisi.
4. Bakladı karyesi.
5. Pavli Köprüsü yanında Yeniköy'ün tamamı.
6. Kızılağaç karyesi, Yeni-köy'ün tamamı.

c. Vize Kazası:

1. Tatarlı karyesi

d. Keşan Kazası:

1. Hacı İlyas karyesi.
2. Seydiköy.
3. Dedeköy.
4. Asiköy.

e. Havvas-ı Mahmud Paşa Kazâsı:

1. Halil Fakih mezrası.

f. Filibe Kazası:

1. Müderrisli Köyü (vâkıfın evlâdlarına tahsis ettiği muay-yen hisse hariç.)
2. Hızırşeyhli mevki.
3. Menteşeli karyesi.

Resim 12. Vakfiyenin 10b-11a Varağı

Resim 13. Vakfiyenin 11b-12a Varağı

Resim 14. Vakfiyenin 12b-13a Varağı

g. Silistre :

1. Karınabad kazası Şeyhler Kö-yü'nün tamamı.
2. Basılıkova Köyü.

B-ANADOLU VİLAYETİ

a. Mihaliç Kazası:

Resim 15. Vakfiyenin 13b-14a Varağı

Resim 16. Vakfiyenin 14b-15a Varağı

Resim 17. Vakfiyenin 15b-16a Varağı

Ahatca, Arasiti, Esengazi adlı 3 kar-
ye.

5. Namazlık
6. Kirmasti.
7. Küçük-Büyük Kadı Köylerin ta-
mamı.
8. Gedis'e bağlı Kızılca, Bayındır
(?) Halıcı ve Dereköy'ün tamamı.

b. Bursa Kazası:

1. Mashara Köyü.

c. İznik Kazası:

1. Pazarköy.

d. Ulubat Kazası:

1. Balcı Köyü.
2. İmnoş Köyü.

e. Kirmasti Kazası:

1. Ahituzcu karyesi
2. Uzgur karyesi.
3. Müminli Köyü.

f. Gebze Kazası:

1. Hereke köyünün tamamı
Eyüp Sultan Camii, imareti, med-
resesinin idamesi için Fatih Sultan
Mehmed tarafından vakfedilmiştir.

Küllüye'deki görevliler : 91

Medrese için : 5

Muhasebeye kâdir 1 kâtip

1 Müderris

1 Bevvap

1 Ferraş

1 Hâfız-ı kütüp

Cami için : 49

1 Hatip

3 İmam

2 Müezzin

5 devir okuyan hâfız

1 Sermahfil

29 Huffaz

1 Her gün bir cüz okuyan Sermah-
fil

2 Muarrif

4 Kayyum

2 Kandilci

İmaret için: 18

1 İmaret Şeyhi

1 Kâtip

1 Vekilharç

1 Kilerdar

1 Kontrol Memuru

1. Çatallar Karyesi.
2. Koçaş.
3. Eksehor.
4. Kazasker Mevlâna Mahmud İb-
ni Seydi Ahmed imzalı ve Sultan ta-
rafından işaretli vakfiyede hududu
tesbit edilmiş olan Mihaliç kazası

**EYÜP SULTAN
SEMPOZYUMU**

- 2 Ferraş
- 3 Aşçı
- 2 Ekmekçi
- 1 Buğday-döven, odun yaran
- 1 Pirinç temizleyen
- 1 Et getiren hammal
- 1 Bevvab
- 2 Odun ve buğday ambarcısı

Tahsilât için: 13

- 1 Tahsil-dar
- 1 Kâtip
- 2 Filibe kazası için bir tahsil-dar ve bir kâtip
- 2 Karınâbad kazası için tahsil-dar ve kâtip

- 2 Kişi (Tamir ve termimi yapmak için)
- 2 mihalîç kazası için bir tahsil-dar ve bir kâtip
- 2 Aydın İlindeki vakıf için bir tahsil-dar ve bir kâtip

- 1 kişi (Aydın'da bulunan han ve dükkânların tamir ve termimi için)

Türbe için : 6

- 4 Türbedar

Ücretler :

- Günlük 510 dirhem.
- Müderriş, günlük 50 dirhem
- 11 Öğrenciye 16.5 dirhem,
- Muid, günlük 5 dirhem,
- Süpürgeciye günlük 1 dirhem,
- Mütevelliye, mahsülün onda biri.
- Evkaf katibine 10 dirhem,
- Hatib, günlük 15 dirhem,
- 2 imam, günlük 10'ar dirhem,
- 2 Müezzin günlük 4'er dirhem,
- 5 Hafız, herbirine günlük 2'şer dirhem,
- Ecza-i Şerif okuyan
- 29 kişinin her birine günlük 2'şer dirhem,
- Harem-i Cedid kapısına günlük 2 dirhem,
- Muvakkit, günlük 3 dirhem,

Resim 18. Vakfiyenin 16b-17a Varağı

Resim 19. Vakfiyenin 17b-18a Varağı

Resim 20. Vakfiyenin 18b-19a Varağı

- dirhem,
- 4 Kayyum, her birine günlük 2'şer dirhem,
- Muarriş, günlük 2 dirhem,
- Türbedarların her birine, günlük 2'şer dirhem,
- Türbe ferraşına, günlük 1 dirhem

Resim 21. Vakfiyenin 19b-20a Varağı

Resim 22. Vakfiyenin 20b-21a Varağı

Resim 23. Vakfiyenin 21b-22a Varağı

- Kilerdara, günlük 2 dirhem,
- Et ve ekmek temin edene, günlük 2 dirhem,
- 3 Aşçının her birine, günlük 7'şer dirhem,
- Ekmekçilerin her birine, günlük 5 dirhem,
- Matbah Bevvabına, günlük 1 dirhem,
- Buğday döven-et getiren ham-mala, günlük 1 dirhem,
- Pirinç ayıklayana, günlük 1 dirhem,
- Buğday Mahzenindeki Ambar-cıya, günlük 2 dirhem,
- Odun Deposundaki Hademeye, günlük 0,5 dirhem,
- Eyüp'deki 2 tamircinin her biri-ne, günlük 2,5 dirhem
- Aydın'daki tamirciye, (hizmeti-ne devam ettikçe) günlük 3 dir-hem,
- Aydın ili Mukataa Tahsildarına, günlük 4 dirhem,
- Filibe'deki Vakıf Katibine, günlük 4 dirhem,
- Filibe'deki Vakıf Tahsildarına, günlük 5 dirhem,
- Karınâbat'daki Vakıf Tahsilda-rına, günlük 4 dirhem,
- Karınâbat'daki Vakıf Kâtibine, günlük 4 dirhem,
- Vize'deki Vakıf Tahsildarına, günlük 4 dirhem,
- Vize'deki Vakıf Kâtibine, günlük 4 dirhem,
- Mihalıccık'daki Vakıf Tahsilda-rına, günlük 4 dirhem,
- Mihalıccık'daki Vakıf Kâtibine, günlük 5 dirhem,
- Suvari Tahsildarına, günlük 6 dirhem,
- Aylıkçı Tahsildarına, günlük 2 dirhem,
- 2 Vakıf Mutemedinden her bi-rine günlük 4 dirhem,
- Noktacı (puantör), günlük 2 dirhem
- Buhurcu, günlük 1 dirhem,

- Hafız-ı Kütüp, günlük 1 dirhem,
- Ecza-i Şerife muarrifine, günlük 1 dirhem,
- İmaret Şeyhine, günlük 10 dirhem,
- Matrah Katibine, günlük 5 dir-hem,
- Vekilharca, günlük 2 dirhem,

Mahzen ve kilerlerin kilitlerini mühürleyen mühürdâta, günlük 1 dirhem,

Diğer masraflar : Günlük 10 dirhem.

Kandil yağlarına günlük 9 dirhem.

Cami ve Türbe hasırına, günlük 1 dirhem.

İmarete Pişecek Yemekler:

Sabahları iki defa pirinçten, akşamları buğdaydan yemek pişirilecek (müstesna günler hariç). İmarette hazır bulunanlara iki öğün sunulacak. Cuma ve diğer dinî günlerin sabahlarında buğday yemeği, akşamları lâtif ve nefis yemekler pişirilerek hazır bulunanlara ikram edilecek.

Günlük 30 okka koyun eti satın alınarak; yarısı sabah, yarısı akşam pişirilecek. Ramazan gecelerinde tamamı pişirilecek.

Her gün çorba için İstanbul'un tam ayar buğday kilesi ile 2,5 kile iyi pirinç ve 2,5 kile halis buğday kullanılacak.

Günlük ekmeğin için 5,5 kile un

Her Perşembe günü 13,5 okka Sade Yağ, 12,5 okka Bal, Yıllık 450 dirhem Safran, 2 okka Karabiber,

Günlük mutfak için 8 okka tuz,

1/4 kile temiz nohut,

3 okka soğan,

3 okka Kuru Üzüm,

Yıllık 40 okka (kuru) Erik, 85 okka Kuru Kayısı, 35 okka Badem, 120 okka Nişasta, 60 okka Pestil.

Her öğün için 48 okka odun alınması vâkîfın şartlarındandır.

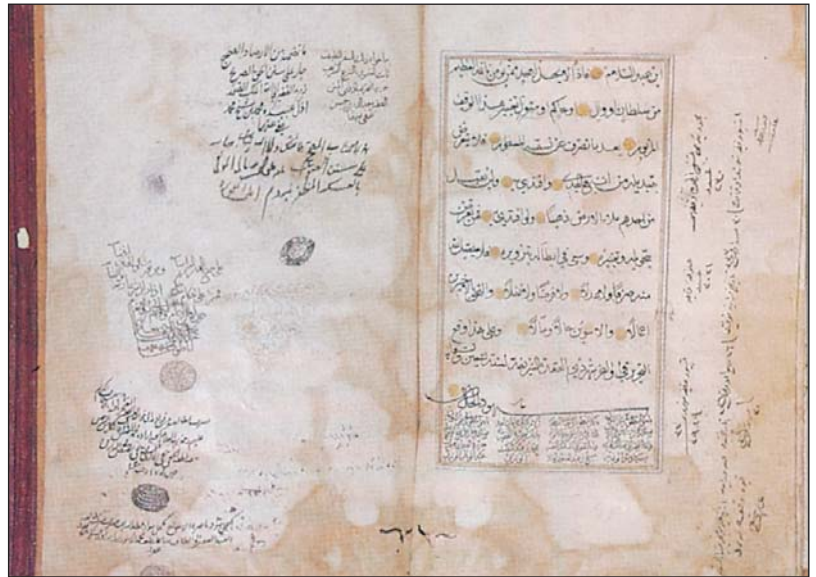
Cuma, Ber'at, Ramazan gecelerinde; Aşure, Bayram ve Mevlid-i Nebvî günlerinde daima Zerde, Zerbaç. Beyaz tane pirinçten pilav pişirilmesi

Resim 24. Vakfiyenin 22b-23a Varağı

Resim 25. Vakfiyenin 23b-24a Varağı

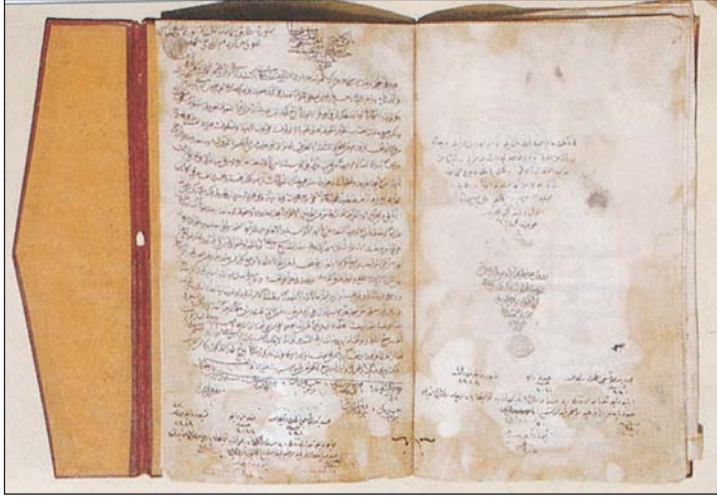

Resim 26. Vakfiyenin 24b-25a Varağı

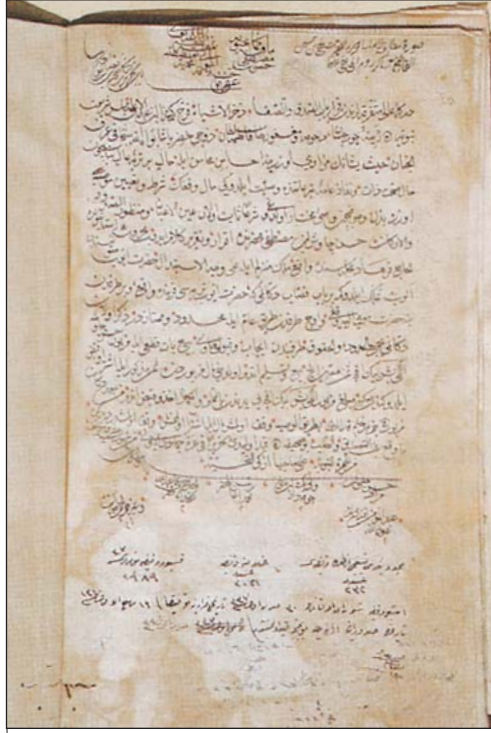
ve yoksullara yedirilmesi yine vâkîfın şartları arasında bulunmaktadır.

Şahitler :

EYÜP SULTAN
SEMPOZYUMU

Resim 27. Vakfiyenin 25b-26a Varağı

Resim 28. Vakfiyenin 26a Varağı (Hüccet)

Vezir Siyavuş Paşa
Vezir Abdülkadir oğlu Mesih
Vezir Abdülmelik oğlu Mehmed
Vezir Abdülvehhab oğlu İbrahim
Hasan oğlu Sadeddin
Rumeli Kazaskeri
Bali oğlu Muhiddin
Anadolu Kazaskeri
Mehmed oğlu Abdülhalim
Şeyh Mehmed oğlu Mehmed
Harameyn-i Şerifeyn Evkafı Mü-
fettişi Kethüdazâde Mehmed.
(17 Recep 24 H./30 Ağustos
1615'te yazıldı.)

EYÜP SULTAN
SEMPOZYUMU

Harameyn Evkafı Umuru'nu vekâ-
letle rü'yete memur Mehmed, Üsküp
Kadısı İsa oğlu Ali.

Diğer bir belge de, EyüpSultan
Vakfı'ndan, Eyüp'de bir kasap dükkâ-
nı ile Hacı Ferhad Mahallesi'nde bir
ev-mahzen değiştirilmesiyle ilgili
hüccettir.

Belge şöyledir: Eba Eyyüb-il Ensa-
ri Evkafı'na Mütevelli Hacı Ferruh
tevliyeti zamanında tanzim olundu.

Hüccet :

İstanbul Kadısı Rumeli Kazaskeri Hüse-
yin oğlu Mustafa Mustafa oğlu Hasan

Bilfiil Mütevelli Mustafa oğlu Ha-
san Çavuş ile Abdülmennan oğlu Fer-
ruh Kethüda; Vakıf Mimarının ve eh-
li vukufun 20.000 dirhem kıymet tak-
dirinde buldukları EyüpSultan mer-
kadi yanında, 1000 arşın 14 zir'a, de-
niz tarafında 8 zir'a 9 parmak, Cami
tarafında 8 zir'a olan kasap dükkânı-
nın tamamını; Hacı Ferhat Mahalle-
si'nde tulu 22 arşın 5 zir'a, arzı 9 zir'a
miktarındaki arsa üzerinde 5 ev ve
mahzeni, 55.000 dirhem bedel üze-
rinden değiştirmiş, yani trampa etmiş,
şer'i hüküm de alarak vakfın kârlı ol-
duğunu vurgulamıştır.

Bu kitap, Evâil-i Şehri Rebiülâhir
1020 / (2) Mayıs başları 1611

Şahitler:

Pervane oğlu Ali Çavuş
Abdullah oğlu Mehmed Çavuş
Murad oğlu Hasan Çelebi
Kâtip oğlu Abdi Çelebi
Süleyman Çavuş
Kapıcı Hasan Bey
Çuhadar Bali Zade Veli Bey
Ve huzurundan diğerleri.

Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından
"Fatih Mehmed II Vakfiyesi" Cumhuriyet
Matbaası, İstanbul 1938, s.313-340'de
yayınlanmıştır.